

şâyandır. Cinânî gibi ihmal edilmiş bir şâirimizin Türk dili ve edebiyatı bakımından önemli bir eserini sağlam bir metinle ilim âlemine sunan arkadaşımız Doç. Dr. Mustafa Özkan'a bu gayretli hizmetinden dolayı teşekkür eder, başarılı çalışmalarının devamını bekleriz.

Ahmet Atillâ ŞENTÜRK

Kemal Yavuz, *Şeyhoğlu Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ (İnceleme - Metin - İndeks)*, Ankara 1991, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı : 39, VII + 501 S.

Osmanlıların Avrupa'ya fetihler ve zaferlerle hızla yayıldığı bir devirde yazılan 'Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ' Türk kültür tarihi içerisinde Kutadgu Bilig'den sonra bu sahada devlet idaresini en iyi anlatan ikinci bir kitap olarak karşımıza çıkmaktadır.

Böyle kıymetli bir eserin ilim âleminden uzak olması, üzerinde yapılması gereken araştırmaların gecikmesine sebep olmuştur. Bu durum göz önüne alındığında, bu kitabın Kemal Yavuz tarafından giriş, transkripsiyonlu metin ve gramatikal bir indeks ile hazırlanıp ilim âlemine sunulması ayrı bir önem taşımaktadır.

Eser, önsözden sonra giriş kısmıyla birlikte dört bölümden ibaret olup, metin, indeks ve neticeden sonra bibliyografya ile sona ermektedir.

Yazar I. Bölümde Şeyhoğlu Sadrüddin Mustafa'nın hayatı ve eserleri hakkında bilgi vermektedir. Şeyhoğlu'nun büyük ihtimalle Germiyan ülkesinde doğduğunu belirten yazar, Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra bütün beyliklerde görüldüğü gibi, Germiyan oğullarının da beyliğin merkezi olan Kütahya'yı kültür merkezi haline getirmek istediklerini, bu durumun Kütahya'da pek çok âlim ve sanatkarın yetişmesine sebep olduğunu, Şeyhoğlu'nun da bu ortam içerisinde yetiştiğini belirtmektedir. Şeyhoğlu'nun bu eserini, önceleri Germiyan beyliği, daha

sonra da Osmanlı devlet erkânı arasında yer almış olan Paşa Ağa bin Hoca Paşa adına te'lif ettiğinden söz etmektedir.

II. Bölümde Şeyhoğlu Sadrüddin'in son eseri olan Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ adlı eser ile ilgili olarak yazar geniş bilgilere yer vermekte, eserin tavsifi, te'lif sebebi ve adı, eserin kime, niçin sunulduğu, te'lif tarihi, eser üzerinde münakaşalar, bu eserin Hürşitnâme ile olan münasebeti ve nihayet eserin muhtevâsmadan bahsetmektedir. Şeyhoğlu'nun hacim itibariyle büyük olmayan eseri, Germiyan ve Osmanlı saraylarında geçirdiği uzun bir devlet tecrübesi içinde geçen bir hayatın mahsulüdür. Yazar, Şeyhoğlu'nun bu eserini, herkese dünya ve ahiret için büyük faydalar sağlayacağı düşüncesiyle yazdığını belirtmektedir.

III. Bölümde yazarın, şair Şeyhoğlu'nun Türkçe hakkındaki düşünceleri ve hizmetlerine yer verdiğini görmekteyiz. Şeyhoğlu Sadrüddin, devrin bütün sanatkârları gibi çok emek çekerek Türkçe'ye büyük hizmetlerde bulunmuştur.. «Göbüt, soğuk, tuzsuz, tatsız ve yavan» olarak nitelendirdiği bir Türkçe ile eser veren Şeyhoğlu, bu son eserinde sade ve mükemmel bir nesir ortaya koymuş, böylece Batı Türkçesi içerisinde nesir sahasında önde gelen şair ve sanatkârlar arasında yer almıştır. Kemal Yavuz, eserin dil yönünden, Eski Anadolu Türkçesinin kararlı bir örneğini temsil ettiğini belirtmektedir. Yazara göre, Kenzü'l-Küberâ'nın sade, açık ve samimi nesri, daha sonra gelecek olan gelişmiş Türk nesrine temel teşkil edecektir.

IV. Bölümde eserin imlâsı ve dilinden söz eden yazar, Eski Anadolu Türkçesi dil yadigarlarının hemen hepsinin ortak özelliği olan kelimelerin yazılış bakımından değişiklikler gösterişine işâret eder. Eserde eklerin çok şekilli halinin görülmediğinden, düzlük yuvarlaklık uyumu dışında, gerek yuvarlak, gerekse düz vokalleri muhafaza eden kararlı bir Eski Anadolu Türkçesinin varlığından bahseden yazar, eserin bu bakımdan da bu devir Türkçesi için bir ölçü olabileceğini belirtmektedir.

Devrinin siyaset ve kültür yönünü en iyi anlatan ve Kemal Yavuz tarafından uzun bir araştırmanın sonucunda hazırlanan bu kitap, transkripsiyonlu metin, gramatikal indeks, netice ve bibliyografya ile sona ermektedir.

Siyasetnâmeler arasında yer alan, Batı Türkçesi içerisinde ilk ve Kutadgu Bilig'den sonra Türk Kültür tarihinde ikinci eser olarak karşımıza çıkan Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ adlı bu önemli eserin, Kemal Yavuz tarafından ilim erbabına sunulmak üzere hazırlanması, konuya araştırmacıların dikkatini çekmek bakımından oldukça önemli bir çalışmadır.

Erol ÜLGEN

Mirzâ Fethali Âhundzâde, *Komediler (Temsîlât)*, Haz. Yrd. Doç. Dr. Yavuz Akpınar, Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No : 46, İzmir 1988, 322 s.

Mirzâ Fethali Âhundzâde gerek düşünceleri ve gerekse eserleriyle modern Âzerî edebiyatının teşekkülünde öncülük etmiş önemli isimlerden biridir. Rusya'nın Âzerbaycan'ı 1805'ten itibaren 1828'e kadar işgâl ettiği devrede doğup büyümüş, Rus eğitim kurumlarında yetişmiş ve Rus devlet dairelerinde vazife almış birisi olarak Âhundzâde, sahip olduğu kültürel ve edebî formasyonun sonucu, içinde yaşadığı Âzerî toplumunun gelenekten gelen değerlerine, inanç ve düşüncelerine ters düşmüş, Rus aydın ve edebiyatçılarıyla yakın temasları neticesinde edindiği fikirler ve bu yolla açıldığı Batı edebiyatından aldığı estetik zevk ve düşünceler doğrultusunda Âzerî edebiyatının ve sosyal değerlerinin değişmesine çalışmış, toplumun yerleşik inanç, örf ve âdetlerini eserlerinde ısrarla tenkit etmiştir. Bu bakımdan, XIX. asırda yalnız Âzerbaycan'da değil, bütün Türk ve İslâm dünyasında kendisini gösteren yenileşme (Batılılaşma) hareketleri içinde Mirzâ Fethali'nin mühim bir yeri vardır.

Dönemin Âzerî aydınları arasında Batı medeniyeti ve kültürü Rus kültürünün üstlendiği köprü rolü ile açılman bir saha olmanın yanısıra, devrin iki büyük müslüman ve komşu ülkesi İran ve bilhassa hilâfet merkezi Osmanlı İmparatorluğu da devamlı ve büyük bir ilgiyle takip edilen ülkeler olmuşlardır. Bu yüzden Âhundzâde'nin düşünceleriyle, eserlerinde işlediği konu ve fikirlerle, Türkiye'deki çağdaşı aydınlarımız arasında bâriz bir irtibat